

## **Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου: Εκπαιδευτικές δραστηριότητες με θέμα το νερό και τις κρήνες του Πηλίου**

**Κατερίνα Σπανοπούλου**

Νηπιαγωγός-Καθηγήτρια Αγγλικής, Μ.Εδ., Μέλος Π.Ο. Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας  
[k.spanopoulou@outlook.com.gr](mailto:k.spanopoulou@outlook.com.gr)

### **ΠΕΡΙΛΗΨΗ**

Στην ακόλουθη εργασία παρουσιάζεται ένα σχέδιο προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα το νερό, που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Το πρόγραμμα αυτό έχει σχεδιαστεί σύμφωνα με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος (ΔΕΠΠΣ) αυτής της βαθμίδας. Βασίζεται στη διαθεματικότητα καθώς προτείνει την ενασχόληση με το θέμα του νερού με ποικίλους τρόπους, την δυνατότητα έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων με το παιχνίδι, τη δραματοποίηση, τη γραφή, τη ζωγραφική, κ. ά (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Οι δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν κατά τη διάρκειά του στοχεύουν να βοηθήσουν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του νερού για τη ζωή των ανθρώπων αλλά και όλων των ζωντανών οργανισμών, να αντιληφθούν τον κύκλο του νερού, να προβληματιστούν για το πρόβλημα της λειψυδρίας και το πρόβλημα της ρύπανσης του νερού και επιπλέον να γνωρίσουν από κοντά τις κρήνες του Πηλίου και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούσαν ως μόνο μέσο ύδρευσης.

**ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:** Διδακτική μεθοδολογία και προτάσεις

**ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:** Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, νερό, κρήνες, αναλυτικό πρόγραμμα Νηπιαγωγείου.

### **ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**

Η εισαγωγή στο πρόγραμμα για το νερό γίνεται με μια παράσταση κουκλοθέατρου, καθώς αυτός είναι ένας τρόπος εισαγωγής της ομάδας των νηπίων στα θέματα που θα μελετηθούν με ευχάριστο τρόπο. Μια κούκλα ζωάκι που μιλάει στα παιδιά (εικόνα 1) και στη συνέχεια κάνει μια αστεία συζήτηση με μια άλλη κούκλα για το νερό, διασκεδάζει τα παιδιά και προσελκύει το ενδιαφέρον τους. Επιπλέον, μέσω αυτής της συζήτησης που περιστρέφεται γύρω από πράγματα απλά και γνωστά στα παιδιά, το πρόγραμμα χρησιμοποιεί σαν βάση τις προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών, όπως προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β (ΦΕΚ 304/13-3-2003))

Σε κάποιο σημείο της συζήτησης ανάμεσα στις κούκλες, τίθεται το ερώτημα ποιος χρειάζεται νερό. Σε αυτή την ερώτηση καλούνται να απαντήσουν και τα παιδιά, με στόχο να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί το χρειάζονται. Στη συνέχεια η κούκλα προτείνει να δούνε όλοι μαζί μια ιστορία για ένα σύννεφο που δεν έβρεχε. Η παράσταση του κουκλοθέατρου συνεχίζεται παρουσιάζοντας ανθρώπους,

ζώα και φυτά να υποφέρουν από τη λειψυδρία, ώσπου τελικά το σύννεφο αποφασίζει να βρέξει και όλοι πανηγυρίζουν (Τσιλιμένη, 1999).



*Εικόνα 1*

Καθώς σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται να παίρνουν το λόγο για να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να χρησιμοποιούν στοιχειώδη επιχειρηματολογία (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003), μετά το τέλος της ιστορίας δίνεται το ερέθισμα για μια συζήτηση, με μια ερώτηση της κούκλας στα παιδιά, η οποία τα ρωτάει γιατί χάρηκε ο κάθε χαρακτήρας της ιστορίας όταν έβρεξε και για ποιο λόγο χρειαζόταν το νερό. Η συζήτηση έχει στόχο τα παιδιά να σκεφτούν τους λόγους για τους οποίους χρειάζεται νερό κάθε ζωντανός οργανισμός.

### **ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ**

Ακολουθεί μια παιγνιώδης δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας ο καθένας λέει το όνομά του και μια χρήση του νερού που κάνει, για παράδειγμα: «Είμαι η Μαρία και λούζομαι με το νερό». Η δραστηριότητα αυτή έχει στόχο τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη για νερό στην καθημερινότητά τους και να περιγράψουν προσωπικές εμπειρίες, όπως προβλέπεται από το ΔΕΠΠΣ της βαθμίδας τους (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Στη συνέχεια, ζητούμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν σε χαρτί του μέτρου τους τρόπους που χρησιμοποιούν το νερό, ώστε να τους δώσουμε τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις εμπειρίες τους με το νερό ως στοιχεία καλλιτεχνικής δημιουργίας και έκφρασης, όπως προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003).

Έπειτα παρουσιάζουμε το νερό και τη βροχή από διαφορετική οπτική γωνία. Λέμε στα παιδιά πως όπως είδαμε τι έκαναν οι άνθρωποι, τα ζώα και τα φυτά όταν έβρεξε, θα παρακολουθήσουμε τι συνέβη με τις σταγόνες του νερού. Για να παρουσιάσουμε μια διαφορετική οπτική του θέματος, χρησιμοποιούμε επίσης ένα διαφορετικό μέσο, μια προβολή PowerPoint, καθώς από το ΔΕΠΠΣ προβλέπεται ότι η τεχνολογία πρέπει να ενσωματώνεται όπου είναι δυνατόν στις διάφορες δραστηριότητες του προγράμματος του Νηπιαγωγείου (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Σε αυτή την προβολή παρουσιάζεται η ιστορία μιας σταγόνας, μέσω της οποίας προσπαθούμε να υλοποιήσουμε διάφορους στόχους. Πρώτα πρώτα γίνεται

προσπάθεια τα παιδιά να αντιληφθούν τον κύκλο του νερού μέσω της ιστορίας. Η σταγόνα παρουσιάζεται αρχικά στο σύννεφό της παρέα με τις άλλες σταγόνες τις φίλες της, ώσπου μια μέρα που ο αέρας φυσάει δυνατά, οι σταγόνες πέφτουν από το σύννεφο και βρίσκονται μέσα σε ένα ποτάμι, το οποίο περνάει μέσα από ένα χωριό, μια πεδιάδα με χωράφια, μια περιοχή με εργοστάσια και καταλήγει στη θάλασσα, όπου ο ήλιος ζεσταίνει τη σταγόνα και την ανεβάζει ξανά στο σύννεφό της (Νάστου & Σούζου, 2006).

Το ταξίδι αυτό επαναλαμβάνεται συνέχεια και ορισμένες φορές η σταγόνα φτάνει σε κρήνες του Πηλίου (εικόνα 2), ώστε να δοθεί η αφορμή να δοθούν πληροφορίες για τις κρήνες της περιοχής και το ρόλο τους στον τρόπο ζωής των ανθρώπων την εποχή που δημιουργήθηκαν. Λέμε στα παιδιά πως τα παλιά τα χρόνια που δεν είχαν νερό μέσα στα σπίτια, οι άνθρωποι έπρεπε να πηγαίνουν στις πέτρινες βρύσες, που λέγονται κρήνες, για να το παίρνουν. Μάλιστα, επειδή χρειαζόταν αρκετό νερό για να πλυθούν, να πλύνουν τα ρούχα τους, να μαγειρέψουν και να κάνουν όλες τις δραστηριότητες που ζωγραφίσαμε πριν, πήγαιναν πολλές φορές στην κρήνη για νερό. Εκεί έβρισκαν την ευκαιρία να συναντιούνται, έτσι έδωσαν ονόματα στις κρήνες για να ξέρουν που θα συναντηθούν. Η σταγόνα στη διάρκεια του ταξιδιού της παρουσιάζεται να φτάνει σε χαρακτηριστικές κρήνες της περιοχής και να βλέπει μια κοπέλα που πηγαίνει εκεί με το «γκιούμι» της, το δοχείο που χρησιμοποιούσαν για να μεταφέρουν νερό στα σπίτια.



*Εικόνα 2*

Επιπλέον, στην πορεία του ταξιδιού της σταγόνας, παρουσιάζεται η ρύπανσή της με διάφορους τρόπους, σε μια προσπάθεια να αντιληφθούν τα παιδιά το πρόβλημα της ρύπανσης του νερού. Την τελευταία φορά που η σταγόνα παρουσιάζεται σε μια κρήνη, απογοητεύεται γιατί βλέπει ότι κάποιος έχει πετάξει στην όμορφη κρήνη χαρτιά (εικόνα 3). Σχολιάζει το γεγονός λέγοντας πως αν οι άνθρωποι λερώνουν συνέχεια την ίδια και τις άλλες σταγόνες, δε θα μείνει και πολύ καθαρό νερό στο τέλος. Αναρωτιέται τι θα έχουν τότε να πουν τα λουλούδια, τα ζωάκια και οι άνθρωποι και συμπεραίνει πως όλα θα χαθούν χωρίς νερό. Με αυτό τον τρόπο

συνδέουμε την ιστορία της σταγόνας με τα θέματα που παρουσιάστηκαν μέσα από το κουκλοθέατρο, της ανάγκης όλων των ζωντανών οργανισμών για νερό και των προβλημάτων που δημιουργεί η λειψυδρία.



*Εικόνα 3*

Η παρουσίαση ολοκληρώνεται με τη σταγόνα να συμβουλεύει τους ανθρώπους «προσέξτε το νεράκι, προσέξτε το νερό, να είναι καθαρό». Τη συμβουλή της σταγόνας ακολουθεί μια παιγνιώδης δραστηριότητα. Προτείνουμε στα παιδιά να πούμε ρυθμικά τα λόγια της μαζί της, με τους ακόλουθους τρόπους: Σιγανά, δυνατά, τραγουδιστά, χτυπώντας παλαμάκια, χτυπώντας τα γόνατά μας.

Στη συνέχεια, με στόχο τα παιδιά να εμπεδώσουν τις γνώσεις που απέκτησαν για τον κύκλο του νερού, γίνεται μια συζήτηση πάνω στο ταξίδι της σταγόνας, χρησιμοποιώντας σαν ερέθισμα την σχετική εικόνα που υπάρχει στην ιστοσελίδα [http://kpe-kastor.kas.sch.gr/the\\_lake/water.htm/water\\_cycle.htm](http://kpe-kastor.kas.sch.gr/the_lake/water.htm/water_cycle.htm). Εναλλακτικά, ως ερέθισμα της συζήτησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί βίντεο από την ιστοσελίδα <http://www.edutv.gr/protobathmia/o-kyklos-tou-neroy>. Στη συνέχεια, στα πλαίσια του στόχου της εμπέδωσης των γνώσεων των σχετικών με τον κύκλο του νερού γίνεται μια δραστηριότητα στην οποία τα παιδιά καλούνται να συμπληρώσουν την ιστορία της βροχής με εικόνες. Σε αυτό το σημείο χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες, καθώς το αναλυτικό τους πρόγραμμα προβλέπει ότι τα νήπια πρέπει να εμπλέκονται σε συλλογικές δραστηριότητες και να ευνοείται η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία τους, ώστε να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας και να κατανοήσουν την αξία της ομαδικής εργασίας και της από κοινού ανακάλυψης (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β (ΦΕΚ 304/13-3-2003). Οι ομάδες διαλέγουν στην τύχη μια από 6 εικόνες μέσα από ένα φάκελο, οι οποίες δείχνουν ένα ποτάμι, τον ήλιο, τον ουρανό, ένα σύννεφο, μία σταγόνα και πολλές σταγόνες (Ναούμ & Παπαμιχαήλ, 2006). Τους διαβάζουμε το κείμενο με την ιστορία της βροχής και εκεί όπου σταματάμε την ανάγνωση, η ομάδα που έχει την ανάλογη εικόνα δείχνει την εικόνα της και λέει πως συμπληρώνεται το κενό (Ναούμ & Παπαμιχαήλ, 2006).

Συνεχίζουμε με ένα μιμητικό-κινητικό παιχνίδι όπου τα παιδιά καλούνται να αναπαραστήσουν με το σώμα τους τη βροχή και να εκφραστούν μέσα από την

κίνησή τους, καθώς σύμφωνα με τον Οδηγό Νηπιαγωγού αυτός είναι για αυτά ο φυσικότερος τρόπος έκφρασης (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006). Παριστάνουμε λοιπόν πως έχουμε μεταμορφωθεί σε σταγόνες ενώ αρχίζει να βρέχει σιγανά, η βροχή δυναμώνει, πέφτει μια δυνατή μπόρα, πέφτουν κεραυνοί, οι κεραυνοί σταματούν και πέφτει μια πιο απαλή βροχή, ψιλοβρέχει, η βροχή σταματά.

Προχωρούμε σε δραματοποίηση του κύκλου της βροχής, καθώς ένας από τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος του Νηπιαγωγείου είναι τα παιδιά να ενθαρρύνονται να προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φυσικό περιβάλλον με ποικίλους τρόπους, όπως το θεατρικό παιχνίδι (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Οι ομάδες των παιδιών επιλέγουν ρόλους, γίνονται σύννεφα, αέρας, σταγόνες, κοπέλες με το γκιούμι που πάνε να πάρουν νερό για το σπίτι τους και δραματοποιούν την ακόλουθη ιστορία: Ο αέρας φυσάει δυνατά. Παρασέρνει τα σύννεφα. Οι σταγόνες ξεκινούν το ταξίδι τους. Κολυμπούν στη θάλασσα, εξατμίζονται στον ουρανό, βρίσκουν άλλες σταγόνες, γίνονται σύννεφα, ο αέρας φυσάει τα σύννεφα, οι σταγόνες πέφτουν πάλι στη γη, κολυμπούν σε μια λίμνη, σε ένα ποτάμι, μερικές πέφτουν στις πηγές νερού στο Πήλιο, από την πηγή πάνε στην κρήνη, οι κοπέλες πηγαίνουν να πάρουν νερό για το σπίτι τους, ποτίζουν τα λουλούδια, πλένουν τα ρούχα, τα πιάτα, πίνουν νερό γιατί διψάνε.

Ακολουθεί ένα άλλο θεατρικό παιχνίδι που έχει στόχο τα παιδιά να γνωρίσουν από κοντά τις κρήνες του Πηλίου και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούσαν ως μόνο μέσο ύδρευσης. Το παιχνίδι είναι συμβατό με το αναλυτικό τους πρόγραμμα που προβλέπει πως τα παιδιά με κατάλληλες δραστηριότητες πρέπει να γνωρίζουν πως ζούσαν παλιά οι άνθρωποι (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Επιπλέον, βασίζεται στη συνεργασία των νηπίων σε μικρές ομάδες και είναι διαθεματικό, καθώς υλοποιείται με δραστηριότητες που συνδέονται με διάφορες γνωστικές περιοχές. Ο τρόπος διεξαγωγής του είναι ο ακόλουθος: Φανταζόμαστε πως ήμασταν κάτοικοι ενός ηλιοφειτικού αρχοντικού τα παλιά χρόνια, όταν έπρεπε να πάμε στην κρήνη για το νερό που χρειαζόμασταν. Ήρθαν ξαφνικά επισκέψεις στο σπίτι και θα χρειαστούμε 5 ποτήρια νερό παραπάνω. Πρέπει να πάμε στην κρήνη που είναι κοντά στο σπίτι μας για να πάρουμε νερό. Μια ομάδα παιδιών αναλαμβάνει να γεμίσει πέντε ποτήρια νερό και να τα αδειάσει στο δοχείο για να το φέρουμε στο σπίτι, δραστηριότητα μέτρησης σύμφωνη με τους στόχους του προγράμματος των Μαθηματικών για το Νηπιαγωγείο. Επίσης, πρέπει να πλύνουμε ένα ρούχο που λέρωσε και το χρειαζόμαστε, οπότε μια άλλη ομάδα παιδιών αναλαμβάνει αυτή τη δουλειά. Θα το πλύνει στη μεγάλη γούρνα, όπου έπλεναν τα ρούχα μόνο με νερό, χωρίς να χρησιμοποιούν καθόλου απορρυπαντικά, που χρησιμοποιούμε τώρα και βλάπτουν το περιβάλλον. Ακόμη, πρέπει να αφήσουμε αγριολούλουδα στην «παραθύρα» της κρήνης, όπως έκαναν πάντα οι άνθρωποι παλιά, που ήθελαν να κάνουν δώρα στο νερό επειδή το αγαπούσαν, αφού ήταν πάντα σημαντικό για τη ζωή μας. Η τρίτη ομάδα αναλαμβάνει να μαζέψει λουλούδια καθώς θα πηγαίνουμε και να τα χαρίσει στην κρήνη.

Δείχνουμε στα παιδιά μια φωτογραφία κρήνης (εικόνα 4) και συζητάμε για τα χαρακτηριστικά της, όπως και για τα σημεία όπου θα κάνουμε τις δουλειές που θέλουμε. Κάθε καινούρια λέξη που βρίσκουμε καθώς περιγράφουμε την κρήνη, την επαναλαμβάνουμε ρυθμικά τρεις φορές. Στο τέλος, δείχνουμε τα σημεία της κρήνης στη φωτογραφία και τα παιδιά επαναλαμβάνουν τα βασικά της στοιχεία (τόξο, παράθυρο, χούφτα, γούρνα), δραστηριότητα που εξυπηρετεί το στόχο του αναλυτικού

προγράμματος τα παιδιά να εμπλουτίζουν τον προφορικό τους λόγο (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003).



*Εικόνα 4*

Επειδή όμως, όπως λέμε στα παιδιά, τώρα ξέρουμε περισσότερα από αυτά που ήξεραν οι άνθρωποι παλιά και οι επιστήμονες μετρούν το νερό με διάφορους τρόπους, ώστε να ξέρουμε αν είναι καλό για τον οργανισμό μας, μια άλλη ομάδα παιδιών θα είναι επιστήμονες και θα μετρήσουν το Ph του νερού με πεχαμετρικά χαρτάκια που θα έχουμε μαζί μας. Η δραστηριότητα αυτή αφορά το στόχο του αναλυτικού προγράμματος σύμφωνα με τον οποίο επιδιώκεται τα παιδιά να χρησιμοποιούν διάφορα εργαλεία για ποικίλους σκοπούς (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Τέλος, μια ομάδα θα αναλάβει να επαναλάβει τη συμβουλή της Ροζούλας της σταγόνας όταν φτάσουμε στην κρήνη, με τους ρυθμικούς τρόπους που το είχαμε κάνει και πριν, ώστε να τονιστεί η ανάγκη της προστασίας του νερού από τη ρύπανση. Το παιχνίδι ολοκληρώνεται με τη δραματοποίηση ενός γλεντιού με τους φίλους που ήρθαν στο αρχοντικό, στη διάρκεια του οποίου τα παιδιά τραγουδούν και χορεύουν το τραγούδι «ένα νερό κυρα-Βαγγελιώ».

#### **ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΠΙΘΑΝΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ**

Η τελευταία δραστηριότητα που υλοποιείται στα πλαίσια του προγράμματος είναι η δημιουργία αυτοσχέδιας ιστορίας από τα νήπια, με θέμα το νερό. Είναι μια δραστηριότητα που προβλέπεται από το πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων γλώσσας, όπου αναφέρεται ότι τα νήπια πρέπει να παροτρύνονται να συνθέτουν ιστορίες (Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β, ΦΕΚ 304/13-3-2003). Για αυτή τη δραστηριότητα χωρίζουμε τα παιδιά σε ζευγάρια. Διαλέγουν στην τύχη κάρτες που περιέχουν μια από τις λέξεις ουρανός, βροχή, κρήνη, πίνω, διψώ, ξεδιψώ. Το κάθε ζευγάρι δημιουργεί μια πρόταση για να συνεχίζει την ιστορία από εκεί που σταμάτησαν οι προηγούμενοι. Αφήνουμε αυτή τη δραστηριότητα για το τέλος, ώστε τα παιδιά να εκφράσουν τα βιώματα, τις ιδέες και τις εμπειρίες που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Τα παιδιά οργανώνουν την εμπειρία τους με τη δημιουργία και την αφήγηση ιστοριών (Bruner, αναφορά από Purnell et al., 2007). Είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας μεταδίδουν πληροφορίες, μετασχηματίζουν νοήματα και δημιουργούν νέα (Morrison, αναφορά από Michaels & Sohmer, 2000). Η δημιουργία ιστοριών από τα παιδιά μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μπορεί, μεταξύ άλλων, να οδηγήσει σε προβληματισμό πάνω σε περιβαλλοντικά ζητήματα και στη διαμόρφωση θετικών στάσεων απέναντι στο περιβάλλον. Για το λόγο αυτό, τη χρησιμοποιούμε στο πρόγραμμα για το νερό.

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί περαιτέρω με ένα διαγωνισμό παραμυθιού με θέμα το νερό, ή τη συνεργατική δημιουργία ιστοριών από διάφορα τμήματα Νηπιαγωγείων. Τα παιδιά των Νηπιαγωγείων που θα συμμετάσχουν, θα δημιουργήσουν εικονογραφημένες ομαδοσυνεργατικές αυτοσχέδιες ιστορίες, τις οποίες θα καταγράψουν οι νηπιαγωγοί. Με αυτό τον τρόπο θα εκφράσουν τα βιώματα και τα συναισθήματά τους σε σχέση με αυτό το σημαντικό στοιχείο του περιβάλλοντος και επιπλέον θα γνωρίσουν τις ιδέες και τους προβληματισμούς για το νερό, άλλων παιδιών της ηλικίας τους.

## ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατά τη διεξαγωγή αυτού του προγράμματος, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας εμπλέκονται σε δραστηριότητες που τους βοηθούν να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του νερού για τη ζωή των ανθρώπων αλλά και όλων των ζωντανών οργανισμών, να αντιληφθούν τον κύκλο του νερού, να προβληματιστούν για το πρόβλημα της λειψυδρίας και το πρόβλημα της ρύπανσης του νερού και επιπλέον να γνωρίσουν από κοντά τις κρήνες του Πηλίου και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούσαν ως μόνο μέσο ύδρευσης. Οι δραστηριότητες διεξάγονται με τρόπους κατάλληλους για την ηλικία τους, που προβλέπονται από το αναλυτικό πρόγραμμα της βαθμίδας τους.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη Π., Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού*. Αθήνα:

Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.

<http://www.edutv.gr/protobathmia/o-kyklos-tou-neroy>

[http://kpe-kastor.kas.sch.gr/the\\_lake/water.htm/water\\_cycle.htm](http://kpe-kastor.kas.sch.gr/the_lake/water.htm/water_cycle.htm)

Michaels, S., Sohmer, R. (2000). Narratives and inscriptions. Cultural tools, power and powerful sense-making. In Cope, B. & Kalantzis, M. (Eds) *Multiliteracies. Literacy learning and the design of social futures*. London: Routledge, pp. 267-288.

Ναούμ Ε., Παπαμιχαήλ Γ. (2006). *Θεματικές Προσεγγίσεις Σχέδια Εργασίας για το Νηπιαγωγείο. Τεύχος 2, Φθινόπωρο*. Ελληνικά Γράμματα

Νάστου Μ., Σούζου Α. (2006). *Η ιστορία της Περλίτας της μικρής σταγόνας*. Κέντρο

Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Κόνιτσας

Purnell, P., Ali, P., Begum, N., & Carter, M. (2007). Windows, bridges and mirrors:

Building culturally responsive early childhood classrooms through the integration of literacy and the arts. *Early Childhood Education Journal*, 34(6).

Τσιλιμένη Τ. (1999). *Κουκλοθέατρο 2*. Αθήνα: Εκδ. Καστανιώτης 3<sup>η</sup> εκδ.

Υπουργική Απόφαση Γ/2/21072β (ΦΕΚ 304/13-3-2003) Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο

Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο